

Tunteva käsikirjoittaja

Ratkaisumalleja tunneperäisiin kirjoitusongelmiin

Viestintä
Audiovisuaalinen mediatuotanto
Opinnäytetyö
28.5.2010

Juulia Unhola

TIIVISTELMÄSIVU

Koulutusohjelma Viestintä		Suuntautumisvaihtoehto Audiovisuaalinen mediatuotanto	
Tekijä Juulia Unhola			
Työn nimi Tunteva käsikirjoittaja - ratkaisumalleja tunneperäisiin kirjoitusongelmiin			
Työn ohjaaja/ohjaajat Hanna Maylett			
Työn laji Opinnäytetyö	Aika 28.5.2010	Numeroidut sivut + liitteiden sivut 34	
<p>Tämä tutkimus on osa toiminnallista opinnäytetyötä. Sen teososa on Hyi-sketsisarjan konseptipaketti, jonka tein yhdessä Kiira Sirolan kanssa. Teososa on keskeneräinen ja siksi salainen. Kirjallinen osa käsittelee käsikirjoittajan tunneperäisiä ongelmia kirjoitusprosessin aikana. Lähestymistapani tutkimukseen on ratkaisukeskeinen. Etsin työssäni aktiivisesti tapoja, jotka tekevät kirjoitusprosessista sulavamman osan elämää.</p> <p>Työssä tuodaan esiin yleisimpiä käsikirjoitustyöhön liittyviä negatiivisia tunteita ja niiden syitä ja seurauksia. Siinä käsitellään yksinkirjoittamisen, ryhmäkirjoittamisen sekä palautteen antamisen ja vastaanottamisen problematiikkaa.</p> <p>Tutkimuksen tarkoitus on koota yhteen ratkaisuja yllä mainittuihin ongelmiin. Siinä perehdytään käytännöllisiin ratkaisumalleihin, joista on hyötyä sekä yksinkirjoittamisessa että kirjoittamiseen liittyvissä sosiaalisissa tilanteissa. Lisäksi esittelen itse kehittämiäni projektipäiväkirjamallin, jonka tarkoitus on koota kirjoitusprosessin informaatio yhteen projektikohtaisesti ja helpottaa kirjoitustyötä.</p> <p>Käsikirjoitustyö herättää usein voimakkaita tunteita. Tämä työ käsittelee erityisesti prosessissa ilmeneviä negatiivisia tunteita. Tutkimuksen funktio on tarjota käsikirjoittajalle työtapoja ja ajatusmalleja, joiden avulla kirjoittaminen onnistuu negatiivisista tunteista huolimatta.</p>			
Teos/Esitys/Produktio Hyi-sketsisarjan konseptipaketti, salainen			
Säilytyspaikka Taideteollisen korkeakoulun kirjasto, Aralis-kirjastokeskus			
Avainsanat käsikirjoittaminen, tunteet, writer's block, käsikirjoittajan blokki, ryhmätyöskentely, palaute			

Degree Programme in Film and Television		Specialisation Screenwriting
Author Juulia Unhola		
Title The Feeling Screenwriter - Solutions for Emotional Problems Regarding Screenwriting		
Tutor(s) Hanna Maylett		
Type of Work Bachelor 's Thesis	Date May 28 th 2010	Number of pages + appendices 34
<p>This thesis is part of a functional thesis. The other part, namely a concept for a comedy series, was created jointly with Kiira Sirola. The concept is unfinished and thus to be kept secret. The thesis covers problems deriving from emotions during the screenwriting process. My approach to the thesis is to seek solutions. In other words, I actively search for ways to make the writing process a more natural part of everyday life.</p> <p>The present thesis brings forth the most common negative feelings that arise when writing, along with the causes and consequences of those feelings. It deals with problems encountered when writing alone, writing in groups, as well as when giving and receiving feedback.</p> <p>The purpose of this thesis is to compile solutions to problems mentioned above. It focuses on functional problem solving methods that are of use both when writing alone and when dealing with social situations regarding screenwriting. Furthermore, I present a project journal method that I created to help gather information and ease the writing process.</p> <p>Screenwriting often evokes intense emotions. This thesis deals with especially the negative feelings one might come across when writing. The purpose of this thesis is to provide the writer with useful work methods and paradigms that make writing possible regardless of these negative feelings.</p>		
Work / Performance / Project Hyi. Concept for a comedy series. To be kept secret.		
Place of Storage Aralis Library and Information Center, Helsinki		
Keywords screenwriting, feelings, writer's block, writing in teams, feedback		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	KÄSIKIRJOITUSTYÖN TUNNEPERÄISET VAIKEUDET JA ESTEET	4
2.1	Kirjoittaminen yksin	5
2.1.1	Kirjoittajan blokki	5
2.1.2	Muita ongelmia	6
2.1.3	Ongelmien syitä	9
2.2	Kirjoittaminen ja muut ihmiset.....	10
2.2.1	Negatiiviset tunteet ja niiden seuraukset ryhmätyöskentelyssä	10
2.2.2	Hyvä ja huono palaute.....	13
3	TYÖKALUJA ESILLE NOUSSEIDEN ONGELMIEN RATKAISEMISEEN.....	15
3.1	Keinoja selvittää ongelmista suhteessa muihin ihmisiin	15
3.1.1	Palautteen vastaanottaminen	15
3.1.2	Hyvä ryhmätyöskentely.....	17
3.2	Ratkaisuja yksinkirjoittamisen ongelmiin.....	19
3.2.1	Hyväksyminen	19
3.2.2	Ongelmanratkaisu	21
3.2.3	Kirjoittajan blokki	22
3.2.4	Yleisiä, kirjoitusongelmia ennaltaehkäiseviä keinoja.....	24
3.3	Projektipäiväkirja kirjoitustyökaluna	28
4	YHTEENVETO.....	31
	LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Olen aina elänyt kirjoittaen. Minulle on ominaista kirjoittaa kaikissa elämäntilanteissa, ja kirjoittaminen on tarjonnut minulle lukemattomat määrät ratkaisuja mitä erilaisimpiin ongelmiin. Mielestäni kirjoittaminen edistää oleellisesti ihmisen henkistä kehitystä. Käytän elämästäni kirjoittamiseen joka ilta ainakin puoli tuntia täysin vapaaehtoisesti, enkä yleensä koe negatiivisia tunteita suhteessa tähän kirjoittamiseen. Toki minulla olisi siihen kuluvalle ajalle muutakin käyttöä, ja joskus aika tuntuu loppuvan kesken. Koen, että kirjoittaminen elämäntapana on kuitenkin siihen käytetyn ajan arvoista ja voisin huonommin, jos en kirjoittaisi.

Suhteeni tavoitteelliseen kirjoittamiseen ei kuitenkaan aina ole yhtä yksinkertainen. Tiedän, mitä käsikirjoituksen kirjoittaminen vaatii, ja kirjoitan, kun pitää. Kirjoittamisen herättämissä tunteissa on kuitenkin toivomisen varaa. Minun on valitettavasti todettava, etten kuulu siihen onnelliseen osaan kirjoittajia, joilla on pakottava tarve saada kirjoittaa kirjoja, näytelmiä tai elokuvakäsikirjoituksia toisensa perään. Minulle kirjoittamisen nautinto näyttäytyy ainoastaan ajoittain, ja vaikeudet tuntuvat usein voimakkaammin kuin onnistumiset.

Opiskeltuani käsikirjoittamista viisi vuotta olen todennut, ettei tilanne ole muuttunut miksikään omalla painollaan. Päätin siis päättää opiskeluni etsien keinoja madaltaa päivittäistä kirjoittamiskynnystä ja tehdä käsikirjoittamisesta sujuvampi osa elämää. En suinkaan ole yksin kirjoitusongelmieni kanssa, ja opinnäytetyöstäni voi olla hyötyä kelle tahansa, jonka kirjoitustyö ei aina suju kuin tanssi. Pohdin työssäni kirjoitusongelmia käsikirjoittajan näkökulmasta, mutta en näe mitään syytä sille,

etteivätkö siitä voisi hyötyä myös muut kirjoittajat. Lähteeni eivät käsittele käsikirjoittamista, vaan esimerkiksi väitöskirjan tekoa ja luovaa kirjoittamista yleensä, mutta samat ongelmat esiintyvät monella eri kirjoittamisen alalla.

Käsittelen tässä opinnäytetyössä käsikirjoittamisen tunneperäisiä esteitä. Jaan kirjoitusongelmat luvussa 2 yksinkirjoittamisen ja ryhmäkirjoittamisen sekä palautteen antamisen ja vastaanottamisen ongelmiin. Luvussa 3 esittelen mahdollisia ratkaisuja näihin ongelmiin. Ratkaisut ovat peräisin lähinnä kirjallisista lähteistä, joista osaa olen itse soveltanut. Luvun 3 viimeisessä alaluvussa esittelen luomani projektipäiväkirjan käsitteen ja kerron, mitä se voi sisältää.

Opinnäytetyöni teososa on yhdessä Kiira Sirolan kanssa luomani *Hyi*-sketsisarjan konseptipaketti. Konsepti on edelleen kehittelyvaiheessa, joten se on salainen. Kun viittaan tässä kirjallisessa työssäni teososaan, käsittelen sen kirjoittamisprosessia, en niinkään itse teosta.

En elättele toivoa, että jonkin maagisen työkalun kautta kirjoittamiseen liittyvät negatiiviset tunteet katoaisivat, mutta uskon, että oikea suhtautuminen ja työtavat voivat vaikuttaa kirjoitusprosessin luonteeseen huomattavasti.

Minusta ei ole realistista odottaa, että työ olisi aina mukavaa. Olen tehnyt vuosia kesäisin osittain monotonisia toimistotöitä, enkä voi sanoa kärsineeni niistä henkisesti kovinkaan paljon, en myöskään nauttineeni ylenpalttisesti. Olen hyväksynyt, että on hienoa, jos saa tehdä työtä, joka on siedettävää. Siksi ihmettelenkin, miksi kirjoittamiskokemukseen liittyy niin voimakkaita negatiivisia tunteita. Eikö kirjoittaminen voi olla siedettävää siinä missä toimistotyökin? Miksi kirjoittaja vuoroin liitelee neroutensa siivillä ja vuoroin rypee epätoivossa? Intohimoinen negatio vaikealla hetkellä vie varmasti enemmän energiaa kuin lempeä hyväksyntä.

Luomisen tuska on varmasti yhtä vanha käsite kuin luominen itse. Käsikirjoituksen kirjoittaminen on pitkä prosessi, johon mahtuu monenlaisia työvaiheita, ongelmia ja uudelleenkirjoittamista. On luonnollista ja väistämätöntä, että kirjoittaja kokee työnsä toisinaan raskaaksi. Uskon kuitenkin, että työssä viihtyminen voi parantaa tuloksia oleellisesti ja takaa työssä jaksamisen. Kun pystyy työskentelemään tasapainoisesti ja

kirjoittamaan joka päivä, työn jälki paranee. Mielestäni olisi tavoiteltavaa voida suhtautua käsikirjoittamiskokemukseen tyyneydellä. Että voisi aloittaa työnsä ajallaan, tehdä niitä tehtäviä kerrallaan rauhallisena kahdeksan tuntia ja lähteä kotiin. Koen, että on ehdottomasti vaivan arvoista etsiä keinoja tämän tyyneyden tavoittamiseen.

On selvää, että tunteet ovat oleellinen osa käsikirjoittajan työtä. Kirjoittajan on osattava käyttää koko tunteiden kirjoaan teosta luodessaan, sillä teos ankkuroituu maailmaan tunteiden kautta. Jos käsikirjoitus ei sisällä todellisia, syviä tunteita, se ei kerro ihmisistä mitään merkityksellistä. Siksi kirjoitustyössä on erityisen tärkeää tuntee ja tiedostaa tunteitaan kokonaisvaltaisesti. Moni olennainen muutos kirjoittamissani käsikirjoituksissa on saanut alkunsa hyvin heikosti havaittavasta tunteesta, että kaikki ei ole kohdallaan. On hyvä antaa sija jokaiselle tunteelle, joka kirjoittaessa nousee esiin, ja miettiä sen syytä, koska se voi kertoa jotakin tärkeää. Tässä työssä pyrin kuitenkin tunnistamaan, mitkä käsikirjoittamiseen kohdistuvat negatiiviset tunteet toimivat enemmän esteinä kuin eteenpäin vievänä voimana. Sen jälkeen etsin toimintamalleja, jotka helpottaisivat näiden tunteiden kanssa kirjoittamista.

2 KÄSIKIRJOITUSTYÖN TUNNEPERÄISET VAIKEUDET JA ESTEET

Tässä luvussa tuon esille, mitä kirjoittamiseen liittyviä tunneperäisiä ongelmia olen opiskeluaikani havainnut, ja kuinka ne vaikeuttavat käsikirjoitustyötä.

Ensimmäisessä alaluvussa kerron yksinkirjoittamisen vaikeuksista, ja toisessa sekä ryhmätyöskentelyssä ilmenevistä negatiivisista tunteista että hyvän ja huonon palautteen antamisesta.

Negatiiviset tunteet eivät poikkea toisistaan kovinkaan paljon, kirjoitettiin sitten yksin tai ryhmässä, mutta tunteiden kohteet voivat vaihdella. Yleisiä negatiivisia tunteita, joita esiintyy kirjoitustyön yhteydessä, ovat mm. ahdistus, epätoivo, pelko, katkeruus, kateus, alemmuus, laiskuus, sokeus omalle työlle, turhautuneisuus, yksinäisyys, ulkopuolisuus, loukkaantuneisuus, ärtymys, viha, häpeä, ylimielisyys, välinpitämättömyys, ahneus, epävarmuus ja pettymys.

2.1 Kirjoittaminen yksin

Jokainen on eksynyt joskus vieraassa paikassa. Kun on eksynyt sekä yksin, että jonkun kanssa, tietää, että näiden kahden tilanteen välillä voi olla huomattava ero. Jos eksymisestä ei seuraa mitään junanodottelua vaarallisempaa, seurassa se usein vain naurattaa. Yksin harhaillessa tunne saattaa kuitenkin olla toinen. Kurkkua kuristaa ja askeleet tihenevät. Kirjoittajan työssä eksyminen on arkipäivää. Siksi vaatii voimia kirjoittaa yksin.

Kirjoitimme yhdessä Kiira Sirolan kanssa opinnäytetyön teososaa kolmen kuukauden ajan. Kun oli aika siirtyä kirjallisen osan työstämiseen yksin, huomasin, millaisena motivaattorina toinen ihminen toimii kirjoitustyössä. Kahden tai useamman kirjoittajan ryhmässä vetovuoro vaihtuu usein monta kertaa päivässä. Kun yhden pää on tyhjä, toinen ottaa enemmän vastuuta ja inspiroi työpariaan. Tällainen tuki puuttuu kokonaan, kun kirjoittaa yksin. Yksinkirjoittaja on itse vetovuorossa koko ajan. Hänen on päätettävä kaikesta, ja vastuu on yksin hänen. Käsittelen seuraavissa alaluvuissa tyypillisiä yksinkirjoittamisen ongelmia.

2.1.1 Kirjoittajan blokki

Kirjoittajan blokki (writer's block) on tila, jossa ammatikseen kirjoittava ihminen menettää kykynsä tuottaa uutta tekstiä. Tilan intensiteetti vaihtelee. Se voi olla pelkkää väliaikaista vaikeutta suoriutua käsillä olevasta tehtävästä, mutta jotkut blokista kärsineet kirjoittajat ovat menettäneet työkykynsä vuosiksi, toiset jopa jättäneet ammattinsa. (Writer's block 2010.)

Kirjoittajan blokki esiintyy useassa kirjoitusprosessin työvaiheessa. Klassinen muoto on heti projektin alussa ilmenevä blokki, joka estää aloittamasta. Kirjoittaja tuijottaa tyhjää paperia eikä koe voivansa tuottaa mitään merkityksellistä sisältöä. Kaikki ajatukset johtavat umpikujaan. Kirjoittajaa vainoo pelko siitä, ettei hän enää koskaan pysty luomaan uutta. On merkityksetöntä, montako kertaa aiemmin sama tunne on jäänyt onnistumisen alle. Jokainen mestariteos on mahdollinen viimeinen sellainen. Alun blokki johtaa usein kirjoittamisen lykkäämiseen ja välttelyyn, ja ne tietysti kasvattavat blokkia entisestään.

Blokiksi voi laskea myös muuttamisen pelon. Kirjoittaja on saanut aikaan tarinan raakileen ja lyönyt lukkoon sen osia parhaan käsityksensä mukaan. Käsikirjoituksen alkuvaiheet ovat kuitenkin usein haparoivia, sillä tarinan ydin ei välttämättä vielä ole selvillä. Tästä johtuen kirjoittaja on saattanut perustaa tarinan asioille, joiden myöhemmin huomaa olevan epäolennaisia tai jopa haitallisia projektin kannalta. Ne ovat kuitenkin tähän asti olleet kirjoittajan tärkeimmät ohjenuorat, ja niiden poistaminen käsikirjoituksesta edellyttää niiden korvaamista jollakin muulla. Jos mitään korvaavaa ei ole näköpiirissä, edessä on hyppy tuntemattomaan. Kirjoittajaa vainoaa pelko siitä, että riisuttuaan tarinan rungon hän löytää työstään enää hajanaisia osia eikä osaa yhdistää niitä. Tässä tilanteessa vanha, toimimaton runkokin saattaa tuntua paremmalta vaihtoehdolta, mikä edesauttaa blokin syntymistä. Kirjoittaja tiedostaa, ettei ole tyytyväinen luomaansa kokonaisuuteen, mutta ei näe ainuttakaan parempaa vaihtoehtoa.

Kolmas blokin paikka on muuri. Julia Cameron (1998, 101–103) kutsuu muuriksi sitä hetkeä kirjoitustyössä, kun hänelle viimein kirkastuu, mistä hänen teoksensa oikeastaan kertoo. Cameronin kokemuksen mukaan muuri tulee vastaan suunnilleen projektin viimeisen kolmanneksen alkaessa. Tällöin ei enää riitä, että kirjoittaa ja katsoo, minne teksti lähtee kulkeutumaan, vaan tilalle astuu pelko siitä, ettei teos koskaan saavuta sitä päämäärää, jonka kirjoittaja viimein näkee sille kuuluvan. Kirjoittaminen saattaa muuttua liian päämäärätietoiseksi suorittamiseksi. Kirjoittaja voi alkaa verrata itseään muihin ja pelkää, että epäonnistuu sekä muiden silmissä että omissaan.

2.1.2 Muita ongelmia

Blokin lisäksi käsikirjoitustyössä on toki muitakin tunneperäisiä ongelmia.

Yksin kirjoittaessaan ajautuu usein tilanteeseen, jossa ei enää näe tekstiään. Teksti tulee liian tutuksi eikä siihen saa etäisyyttä. Tämä on vaikea tilanne, sillä se aiheuttaa näköalattomuutta. Jos ei pysty näkemään, mitä on saanut aikaan, on vaikeaa jatkaa. Jatkaminen on kuitenkin yleensä välttämätöntä. Kun aikaa ei ole ruhtinaallisesti, on pakko kirjoittaa, vaikka pää olisi tyhjä. Silloin huolettaa, että pilaa kaiken kirjoittamalla

sellaista, mitä ei ole ajatellut loppuun asti. Erityisesti suuria päätöksiä tehtäessä sokeus omalle tekstille on turhauttava tila. Sokeus on erityisen suuri ongelma juuri yksinkirjoitettaessa, sillä keskustelukumppanin puute usein pahentaa sitä.

Tiimikirjoittamisen parhaita puolia on ideoiden ja päätösten pohtiminen ääneen työtovereiden kanssa. Yksinkirjoittajan työssä tämä työtapa on kokonaan poissa laskuista ja pohtiminen vie usein enemmän aikaa.

Kun kirjoittaa yksin, on ainoana vastuussa luomastaan sisällöstä. Yksinkirjoittajan on oltava valmis seisomaan muiden edessä mielipiteineen ilman toisen ihmisen turvaa. Oma persoona, omat vahvuudet ja heikkoudet on oltava valmis laittamaan peliin aina. Etenkin, jos mielipide on poikkeava, on tarpeen olla rohkea. Historia on näyttänyt, kuinka vaikeaa ihmisiä saattaa olla vakuuttaa, jos he ovat päättäneet vastustaa kaikkea uutta.

Palaute käsikirjoituksesta on otettava vastaan yksin. Olen saanut palautetta sekä yksin että yhdessä kirjoitetuista käsikirjoituksista, ja olen huomannut, että ryhmässä palautteen vastaanottaminen on helpompaa. Se ei tarkoita sitä, ettenkö seisoi myös ryhmässä kirjoitettujen käsikirjoitusten takana, on vain helpompaa suhtautua palautteeseen neutraalisti, kun se koskee useampaa ihmistä. Kun saa palautteen yksin, kehitysehdotukset saattavat tuntua ensin ikäviltä. Siksi kannattaakin odottaa, että negatiiviset tunteet laantuvat ennen kuin muutoksia alkaa miettiä itse.

Valtava osa käsikirjoittamisesta on itse asiassa ongelmanratkaisua, eikä kirjoittamista ollenkaan. Kirjoittaminen toimii etenkin prosessin alkuvaiheessa vain muistiinpanoina, ja suurin työ tapahtuu pään sisällä. Minulla on tapana etsiä ratkaisuja ongelmiin kirjoittaen, kuten usein neuvotaan tekemään, mutta koen jatkuvan ongelmanratkaisun silti raskaaksi. On turhauttavaa tehdä työtä, jonka ideana on luoda itse ongelmia ja ratkaista niitä, etenkin kun ongelmat usein ovat hyvin monimutkaisia ja vaikuttavat mitä erilaisimmilla tavoilla eri kohtiin kokonaisuudessa.

Matka käsikirjoituksen alkumetreiltä valmiiseen lopputulokseen on harvoin suora. Useimmiten siihen mahtuu paljon erilaisia kiertoreittejä ja harha-askelia. On selvää, että ilman uudelleenkirjoittamista ja jo luodun kyseenalaistamista ei hyvää teosta synny, eli nämä harha-askleet on vain käytävä läpi. Erityisesti projektin alussa, kun

kirjoittaja usein vielä aktiivisesti etsii, mitä ajaakaan takaa, sekavana rön sylilevä tarina koettelee hermoja. Moni kirjoitus jää kesken, kun sille ominaista muotoa ei vain tunnu löytyvän. Projektin alku on haastavaa aikaa siksi, että kysymykset, joihin täytyy vastata jatkaakseen, ovat laajoja ja yleisiä. Lisäksi sopivia tai osittain sopivia vastauksia on yleensä useita. Monesti kysymykseen ei ole oikeaa tai väärää vastausta, vain erilaisia vastauksia, jotka vievät kokonaisuutta eri suuntiin. Projektin edetessä vastattavana on yhä useammin tarkempia kysymyksiä, joihin on helpompi vastata, koska pohjatietoa on paljon enemmän.

Prosessin etenemiseksi on joskus tarpeen tietoisesti ummistaa silmänsä niiltä kohdilta käsikirjoituksessa, jotka eivät toimi. Jos kirjoittaja on koko ajan tietoinen kaikesta siitä, mitä hänen vielä pitää kirjoittaa aivan uudelleen ja muuttaa, on hyvin vaikeaa saada mitään tehdyksi. Usein on hyödyllistä vain mennä eteenpäin, vaikka jälkeen jäisi horjuvia kohtia. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö näitä kohtia tulisi parantaa seuraavia versioita kirjoittaessaan. Jos käsikirjoituksesta aikoo tehdä hyvän, on välttämätöntä omistaa jokaiselle virheelle oma hetki, jolloin se korjataan. On kyseenalaistettava kaikki kohdat ja mietittävä, minkä voisi tehdä paremmin. Tämä ei ole mitään mukavaa puuhaa, sillä silloin joutuu repimään esille kaiken, mitä on aiemmin yrittänyt peitellä, koska se toimii melkein. Kuten kaikilla elämänalueilla, totuuden näkeminen saattaa johtaa kriisiin kirjoitustyössä, mutta monesti se on välttämätöntä hyvän lopputuloksen aikaansaamiseksi.

Yksinkirjoittaja ei välttämättä ole vastuussa työpäivästään kellekään muulle kuin itselleen. Tämä voi johtaa töiden välttelyyn, sillä se, ettei yksinkirjoittaja ole paikalla aloittamassa työntekoa tietyllä kellonlyömällä, ei loukkaa ketään. Ryhmässä on aina vastuussa työpanoksestaan toisille ihmisille. Tällöin työtunnit tulee kulutettua tehokkaammin, koska ei kehtaa löysäillä. Yksinkirjoittaja ei aina edes huomaa välttelevänsä työtä, varsinkin jos kirjoittaa kotona.

Kun työtoverit puuttuvat, kaikki prosessin ulkopuolinen keskustelu jää käymättä. Jos on työmatkalla vähällä jäädä auton alle tai jos yksityiselämässä on vaikea tilanne, on usein hyödyllistä kertoa siitä ensin jollekin, ennen kuin alkaa tehdä töitä. Töiden tekeminen on vaikeaa, jos mielessä on jokin suuri, käsittelemätön asia. Yksinkirjoittajalla ei ole ketään, jonka kanssa työntekoon valmistautua.

Monet kokevat kirjoitustyön yksinäisen luonteen erityisen raskaaksi. On persoonakohtaista, kuinka yksinoloa sietää. Ihmiselle, joka on tottunut muutenkin viettämään aikaansa myös yksin, yksinäinen työ ei välttämättä ole kynnskysymys, mutta seuralliselle luonteelle se voi olla haasteellista. Kun kirjoittaa työkseen, on tärkeää tiedostaa työn yksinäinen luonne ja omat tarpeensa ja käyttäytyä niiden mukaan. Yksinäistä työtä voi tasapainottaa seuraelämään panostaminen vapaa-ajalla. On hyvä myös muistaa, ettei ole Suomen ainoa yksinkirjoittaja. Kollegoiden tuki voi olla ratkaiseva tekijä yksinäisessä työssä jaksamisessa.

2.1.3 Ongelmien syitä

Jotta käsikirjoitusongelmat tunnistaisi ja niitä voisi opetella välttämään, on ymmärrettävä, mistä ne johtuvat. Syitä kirjoitusvaikeuksiin on varmasti monia, mutta itse näen pahimpina ongelmina epäonnistumisen pelon ja mukavuudenhalun.

Mukavuudenhalu synnyttää ihmisessä illuusion siitä, että kirjoitustyön tulisi olla nautinnollista. Jos se ei ole sitä, kirjoittaja ajautuu etsimään nautintoa vaivihkaa muista puuhista. Koska kirjoittaja ei yleensä tee työtään esimiehen valvovan silmän alla (pahimmassa tapauksessa hän työskentelee kotona erilaisten vapaa-ajan houkutusten äärellä), työ ja vapaa-aika sulautuvat yhdeksi aikaa vieväksi kokonaisuudeksi, joka ei kirjoitustyön laiminlyönnin synnyttämän syyllisyydentunteen ansiosta ole kuitenkaan erityisen viihdyttävää. Mukavuudenhalu syö siis itse itsensä. Kirjoittaja ei saa keskittyttyä kunnolla mihinkään, koska tekee kaikkea samaan aikaan. Kirjoitustyö ei etene, koska kirjoittaja ei keskity siihen tarpeeksi, eikä vapaa-aika tyydytä, koska se on työn varjostamaa. Kirjoittaja ei saa mitään tehtyä ja ruokkii itse omia negatiivisia tunteitaan.

Kun pelko epäonnistumisesta vaanii joka nurkan takana, kirjoittajan on vaikeaa heittäytyä yrittämään parastaan. Uuden projektin alkumetreillä kirjoittaja pelkää, että mitään ei synny tai että aihevalinta osoittautuu huonoksi. Alussa myös epävarmuus aiheuttaa pelkoa erityisesti valintoja tehtäessä, koska milloinkaan ei voi tietää, onko tehty valinta oikea, kun koko teoksen yleisluonne ei ole vielä selvillä. Valintojen tekemisen pelko jatkuu läpi projektin ja on vahvasti läsnä myös, kun pitäisi karsia

käsikirjoituksesta toimimattomia elementtejä, palata alkuun ja miettiä, mistä koko jutussa on kysymys. Muurin kohdalla varmuus kokonaisuuden päämäärästä helpottaa valintojen pelkoa hieman, mutta tilalle astuu yhtä varmasti pelko siitä, ettei teos kestä ulkopuolista tarkastelua, ja että sille uhrattu aika on ollut turhaa. Pelkoja riittää jokaiseen vaiheeseen.

Pelko ja mukavuudenhalu eivät kuitenkaan ole pelkästään negatiivisia asioita. Pelot estävät tehokkaasti välinpitämättömyyttä ja viestivät siitä, että työ on tärkeä kirjoittajalleen. Pelko epäonnistumisesta voi myös ajaa eteenpäin, kunhan pääsee sen aiheuttamasta lamaannuksesta. Mukavuudenhalu taas asettaa työnteolle inhimilliset rajat ja johtaa myös hyödylliseen joutilaisuuteen. Luovaa työtä tekevän on tärkeää antaa aivojensa levätä, ja usein polttavat kysymykset ratkeavat, kun ne unohtaa hetkeksi. Pelko ja mukavuudenhalu itse asiassa tasapainottavat toisiaan. Pelko saa kirjoittajan työskentelemään vaikka ei huvittaisi, ja mukavuudenhalu käskää lopettaa, ennen kuin elämä on pilalla työn takia.

2.2 Kirjoittaminen ja muut ihmiset

Vaikka toisin voisi luulla, kirjoittaja ei aina joudu tekemään työtään yksin. Käsikirjoituksia etenkin tv-sarjoihin työstetään usein ryhmissä, ja vaikka kirjoittaisikin käsikirjoitusta yksin, muiden näkökulma on usein hyödyllinen apukeino sen näkemiseen, mille itse omassa tekstissään tulee sokeaksi. Siksi ulkopuolisia lukijoita kannattaa käyttää kirjoitustyön eri vaiheissa. Vaikka ei käyttäisikään lukijoita, muut ihmiset astuvat prosessiin mukaan viimeistään silloin, kun käsikirjoitusta tarjotaan eteenpäin. Oman teoksen ruotiminen muiden kanssa ei välttämättä ole kirjoittajalle erityisen miellyttävä kokemus, mutta se on välttämätöntä ja silmiä avaavaa.

2.2.1 Negatiiviset tunteet ja niiden seuraukset ryhmätyöskentelyssä

Kun käsikirjoitustiimi kirjoittaa tv-sarjaa, on toivottavaa, että sen jokaisella jäsenellä on palo saada aikaan mahdollisimman hyvää jälkeä. Koska on vaikeaa löytää kahta ihmistä, joilla on täsmälleen samanlainen maku ja näkemys siitä, miten mikäkin asia ratkaistaan parhaiten, edessä on konflikteja.

Siihen, minkälainen henki työryhmään muodostuu, vaikuttavat monet asiat. On ihanteellista saada tehdä työtä samanhenkisten ihmisten kanssa, mutta aina tämä ei ole mahdollista. Kaikkien henkilökemiat eivät sovi yhteen, ja siksi maailma on täynnä purkautuneita sopimuksia ja keskeytyneitä projekteja. Ja vaikka saisi itse valita, kenen kanssa työtään tekee, erimielisyyksiä ei voi välttää. Ihmisillä on eri maut ja mieltymykset, erilaiset temperamentit, eri vahvuudet ja heikkoudet ja erilaiset työtavat. Yksi kokee, että draama kaipaa komediaa, toinen toivoo vakavampaa otetta. Yksi tahtoi suunnitella ikuisesti, toinen kirjoittaa käsikirjoituksen auki. Yksi haluaisi pitää tauon, toinen jatkaa keskeytyksettä loppuun asti. Yksi huutaa kovaan ääneen, toinen on hiljaisempi pohtija. Yhden mielestä kunnan riita puhdistaa ilmaa, toinen ahdistuu konflikteista. Eri toimintatavat toimivat eri tavoin eri ihmisille.

Työ on osa elämää, ja muun elämän tapahtumat heijastuvat usein myös työpaikalla. Kaikilla ihmisillä on omat epävarmuutensa ja omituiset käyttäytymismallinsa. Jokainen ryhmän jäsen on monimutkainen paketti, joka muuttuu jatkuvasti kokemustensa myötä. Kaikilla on hyviä ja huonoja päiviä ja elämänvaiheita, eikä niitä voi täysin sulkea pois työelämässään.

Käsikirjoitustyö vaatii usein henkilökohtaista heittäytymistä. Tiimissä voi joutua puhumaan hyvinkin yksityisistä asioista, sillä usein kirjoittajien omat tunteet toimivat avaimina siihen, kuinka henkilöhahmot toimivat. Siksi tiimikirjoittajalta vaaditaan kykyä puhua omista asioistaan avoimesti. Häpeän tunnetta ei voi estää, mutta tiimissä on kyettävä avautumaan siitä huolimatta, sillä hahmojen sisälle ei voi päästä laittamatta itseään peliin.

Ratkaisuja joudutaan usein tekemään vastoin jonkun toivetta. Jokaiseen työvaiheeseen on yleensä löydettävä yksi tapa, eikä se aina sovi kaikille. Samaan ongelmaan voi olla monta eri ratkaisua, ja vain yhtä voidaan käyttää. Ryhmässä joutuu tekemään kompromisseja ja valintoja, joiden takana kaikki eivät seiso. Siksi monessa tiimissä on head writer (pääkäsikirjoittaja), joka tekee päätökset viime kädessä ja vastaa projektin kokonaisuudesta. Kun päätös on tehty, siihen on mukauduttava.

On oleellista tiimityön kannalta, kuinka kirjoittaja suhtautuu ehdotuksensa hylkäämiseen. Kun on yrittänyt parastaan, ja idea hylätään, pettymyksen tunne kertoo, ettei lopputulos ole kirjoittajalle merkityksetön, ja se on hyvä asia. Pettymys on kuitenkin hankala tunne, ja voi kestää hetken, ennen kuin toimintakyky palautuu täydeksi sen jälkeen. Ollakseen hyvä tiimin jäsen kirjoittajan on osattava käyttäytyä ikävinäkin hetkinä sivistyneesti.

Ihmiset eivät kuitenkaan aina käyttäydy sivistyneesti. Daniel Goleman (1997, 13–50) on tutkinut laajalti aivojen toimintaa ja toteaa aivojen evoluution olevan niin hidasta, että nykyihmisen aivot ovat omiaan ratkaisemaan ongelmia, jotka olivat ajankohtaisia kymmeniä tuhansia vuosia sitten. Tuon ajan uhat poikkeavat nykyisistä. Usein oli kyse elämästä ja kuolemasta, ja silloin sopivia ratkaisuja olivat esimerkiksi pakeneminen ja taistelu. Aivojen hitaasta kehityksestä johtuen ihmisellä on paljon alkukantaisia, impulsiivisia toimintatapoja, jotka eivät sovi nykykulttuuriin ja aiheuttavat monenlaisia ongelmia.

Monet impulssit ovat lähtöisin mantelitulmakkeesta, aivojen tunnekeskuksesta, jonka tehtävä on tehdä äkkinäisiä, tunteeseen perustuvia päätöksiä. Goleman (1997, 35) kirjoittaa seuraavaa:

... mantelitulmake on tunne-elämässä tärkeällä paikalla: se on eräänlainen psykologinen vartiomies, joka tarkastaa jokaisen tilanteen ja jokaisen havainnon mielessään yksi ainoa ja kaikkein alkukantaisin kysymys: "Onko tämä jotain mitä vihaan? Jotain mikä voi vahingoittaa minua? Jotain mitä pelkään?" Jos näin on – jos tilanne jollain tavalla antaa aiheen kyllä-vastaukseen – mantelitulmake toimii heti, kuin ansan laukaisulanka, ja lähettää kriisistä kertovan sanoman aivojen kaikkiin osiin.

Uskon monien tiimikirjoitustyöhön liittyvien tunteiden olevan peräisin mantelitulmakkeesta. Tähän viittaa mahdollisen tunnereaktion äkkinäisyys ja usein myöhemmin havaittava yliampuvuus. Mantelitulmake toimii puutteellisen tiedon varassa ennen päättelyyn ja järkipäiseen toimintaan erikoistunutta aivokuorta.

Mantelitulmake aiheuttaa voimakkaita tunnereaktioita. Esimerkiksi spontaani naurureaktio voi olla mantelitulmakkeen aiheuttama, kuten myös raivokohtaus ja itkuun purskahtaminen. Spontaani nauru on yleensä ryhmätyötilanteessa positiivinen

asia, mutta esimerkiksi raivokohtaus ei niinkään. Siksi on tärkeää osata käsitellä tunteitaan, vaikka ne välillä ottaisivatkin vallan järjestä.

Ryhmätyötilanteissa tapaa myös ns. alas ampumista, liian ärhökkää ei-sanon käyttöä. Ei-sana saattaa päästä helposti toisen ideaa tai käsikirjoitusta arvostellessa, mutta on vaikea ottaa vastaan ja lamaannuttaa kuulijan. Tällöin palaute ei välttämättä mene perille asti, kun sen vastaanottaja painii vastareaktioidensa kanssa.

Minulle tapahtui erään käsikirjoituskurssin aikana merkittävä ei-sanaan liittyvä tapahtuma. Harjoittelimme vierailevan opettajan johdolla tiimikirjoittamista, ja jokainen oli vuorollaan tiimin head writer. Omalla vuorollani muistan kamppailleeni sen kanssa, kuinka tarinasta saadaan tarpeeksi omaperäinen ja mielestäni pystyimme parempaan kuin mitä olimme saaneet aikaiseksi. Opettaja puuttui kuitenkin ulosantiini, jossa en itse ollut nähnyt mitään sen pahempaa kuin että en ollut tilanteessa aivan kotonani, eli tarpeeksi hyvä. Hän toi esiin tapani reagoida toisten ehdotuksiin negatiivisesti. Tällaisen palautteen saaminen oli haastavaa ja johti pieneen kriisiin, koska en ollut itse havainnut negatiivisuuttani vielä ollenkaan. Tapaus johti kuitenkin merkittävään oivallukseen siitä, kuinka kritiikin kanssa on oltava erityisen varovainen, eikä alas ampumisesta ole mitään muuta kuin haittaa. Jopa vaitonaisuus keskustelussa antaa usein kuvan siitä, ettei käsitelty asia sytytä, ja kirjoittajan on syytä olla tästä tietoinen, sillä negatiot vaikuttavat yleiseen ilmapiiriin voimakkaasti.

Tiimikirjoittajan on tärkeää ymmärtää, että työn lopullinen tavoite on saada aikaan mahdollisimman hyvä käsikirjoitus. Tähän on hyvät mahdollisuudet päästä, kun kaikki sitoutuvat tekemään samaa juttua ja pyrkivät innostamaan toisiaan.

2.2.2 Hyvä ja huono palaute

Jokainen käsikirjoittaja joutuu keskustelemaan töistään muiden ihmisten kanssa, olivatpa nämä sitten opettajia, kollegoita, lähipiirin vapaaehtoisia lukijoita, ohjaajia, tuottajia tai muita rahakirstun vartijoita. Käsikirjoituksesta keskustellessa tavoite on aina tehdä käsikirjoituksesta parempi. Monen mielestä tämä tarkoittaa epäkohtien osoittelua ja kirjoittajan huonouden alleviivaamista. Käsikirjoittajan on toki kestävä

työnsä arvostelua, mutta luulen, että hedelmällisimmät tulokset korjataan silloin, kun palaute annetaan positiivisen kautta.

Otin kerran osaa tapaamiseen, jossa ohjaaja ja tuottaja antoivat palautetta erään käsikirjoittajan tekstistä. Olin iloisesti yllättynyt siitä, kuinka positiivisesta näkökulmasta käsikirjoitusta lähestyttiin. Huomasin, kuinka erilaista on kehittää käsikirjoitusta yhdessä myönteisten ehdotusten kautta kuin pointata virheitä. Tilaisuus oli lämminhenkinen ja antoi käsikirjoittajalle varmasti kaikki edellytykset jatkaa työssään, vaikka yhtäkään virhettä ei osoitettu. Kun virheiden sijaan kehittää tekstin vahvuuksia, ne kasvavat ja syrjäyttävät huonommat kohdat. Mitä enemmän valoa kiinnostavat kohdat saavat, sitä paremmin varjoon jäävät epäkiinnostavat.

Palautteen antaminen on kuitenkin haastava tehtävä, ja vaatii suurta ammattitaitoa antaa palautetta pointtaamatta virheitä. Yleensä palautteen antaja ei itse kuule omia sanojaan yhtä kriittisinä kuin niiden vastaanottaja. Palautteen antaminen on herkkä ja tärkeä tilaisuus, johon tulisi suhtautua asianmukaisella vakavuudella. Toisinaan palautteen antaja lukee tekstin läpi liian pintatasoisesti tai ylitulkitsi sitä. Hyvin tyypillistä on pointata huonot kohdat, mutta jättää kertomatta, mikä niissä on vikana, ja unohtaa kokonaan korjausehdotukset. Jotkut tuntuvat saavan jopa mielihyvää toisten virheistä, eivätkä viitsi lähteä kehittämään inspiroivampaa tarinaa yhdessä. Usein on myös tyypillistä, että kaikki halutaan muuttaa, koska palautteen antajalla on muistissaan hauska sattumus, joka sopisi elokuvaksi. Tällöin lukija ei keskity käsittelyssä olevaan projektiin vaan omaan elämäänsä. Olisikin tärkeää antaa palaute aina tarkasti kyseisen projektin kokonaisluonne mielessään.

Kritiikkiä käsittelevässä luvussaan Riina Hyytiä (2004, 174–177) käyttää käsitteitä ”entä jos” ja ”ei noin”. ”Ei noin” kuuluu huonon palautteen antajan sanavarastoon, ja se ainoastaan ampuu alas jo luodun eikä osoita uusia polkuja. Siksi olisi kaikkien edun mukaista käyttää sanoja ”entä jos”, koska ne vaativat, että myös palautteen antaja sitoutuu kehittämään projektia eikä vain jakele arvioitaan etäältä.

Vaikka palaute olisi kaikin puolin rakentavaa ja positiivista, sen vastaanottaminen saattaa silti olla kova pala, sillä ulkopuolinen näkee selkeämmin, missä on korjattavaa, ja joskus korjattavaa on paljon. Vaikka käsikirjoittaja olisi palautteen antajan kanssa

täsmälleen samaa mieltä, palaute vetää tietyllä tavalla maton tehdyn työn alta. Siinä, missä ennen tuntui olevan kelpoinen tarina, on yhtäkkiä kudelma täynnä reikiä, joita pitää ryhtyä parsimaan. Tilanne voi siis olla rankka, vaikka palautetta antaisi Äiti Teresa.

Mutta kuten Dr. Phil meille tv-sarjassaan tolkuttaa, emme voi muuttaa sitä, mitä emme tiedosta. Kaiken muutoksen alku on tietoisuus muutoksen tarpeesta. Eikä mikään vie käsikirjoitusta eteenpäin niin kuin muutos.

3 TYÖKALUJA ESILLE NOUSSEIDEN ONGELMIEN RATKAISEMISEEN

Tässä luvussa esittelen löytämiäni ratkaisuja edellä mainittuihin käsikirjoittamiseen liittyviin ongelmiin. Ensimmäisessä alaluvussa käsittelen luvussa 2.2 esille nousseita ryhmätyöskentelyn ongelmia ja pohdin, kuinka näitä ongelmia voitaisiin välttää. Toisessa alaluvussa tarjoan löytämäni työkalut yksinkirjoittamisen helpottamiseen, lukuun ottamatta tärkeimpänä näkemääni työkalua, projektipäiväkirjaa, jota käsittelen erikseen kolmannessa alaluvussa.

3.1 Keinoja selvittää ongelmista suhteessa muihin ihmisiin

Oli kyse sitten tiimikirjoittamisesta tai palautetilanteesta, on todennäköistä, että eri osapuolten tunteet vaihtelevat positiivisesta negatiiviseen. On hyvä olla tietoinen tunteistaan, sillä ne ovat avainasemassa kirjoitustyössä eikä niitä voi ohittaa. Hyvä kirjoittaja kuuntelee tunteitaan tarkasti kirjoitustyönsä kaikkina hetkinä. Järkeä on silti syytä kuljettaa tunteiden mukana.

3.1.1 Palautteen vastaanottaminen

Kuten edellisessä luvussa totesin, palautteen vastaanottaminen ei ole ongelmaton, koska tilanne on tärkeä ja henkilökohtainen. Riippumatta siitä, keskittyykö palaute negatiiviseen vai positiiviseen, sen vastaanottaja on vastuussa itselleen ja projektilleen siitä, että ottaa saamistaan neuvoista kaiken irti. Tämä onnistuu suhtautumalla palautteeseen ammattimaisesti ja hiljentämällä mahdollinen vastarintansa.

Etenkin, jos palaute tuntuu kohtuuttomalta, saattaa sitä kuunnellessa nousta esiin negatiivisia tunteita. Tässä tilanteessa on yleensä parasta pitää mölyt mahassaan. Jos palaute on epäselvää, pitää toki kysyä ja tarkentaa, mitä palautteen antaja tarkoittaa, jotta ei tule väärinkäsityksiä.

Usein käy niin, että kirjoittaja luulee kirjoittaneensa ajatuksensa selkeästi käsikirjoitukseen, mutta todellisuudessa näin ei olekaan. Kirjoittaja on usein niin sisällä työssään, ettei näe, mikä käy tekstistä selväksi ja mikä tärkeä asia on lähinnä hänen päänsä sisällä. On siis hyvä kertoa palautetilanteessa, mitä on tarkoittanut, vaikka se ei vielä kävisikään tarpeeksi selvästi ilmi itse tekstistä. Tässä tilanteessa palautteen antaja voi antaa keinoja siihen, kuinka kirjoittaja pääsisi lähemmäs tavoitettaan, jonka luuli jo saavuttaneensa. Jos lukija ei ole huomannut tärkeitä asioita, niitä on syytä vahvistaa. Ihannetilanteessa sekä lukija että tekstin kirjoittaja lukevat tekstistä samat asiat.

Kirjoittajilla on usein taipumusta kiintyä hahmoihinsa ja juonenkäänteisiinsä, ja siksi poikkeavat ehdotukset saattavat tuntua aluksi kohtuuttomilta. Ehdotus vaihtaa päähenkilö mieheksi naiseksi tai miljöön kokonaan toiseksi saattaa tuntua kirjoittajasta aluksi radikaalilta, mutta tämänkaltaisia ehdotuksia on hyvä pohtia tosissaan, koska ne saattavat parantaa teosta oleellisesti, tai johtaa uusiin ratkaisuihin.

Mielestäni erittäin tärkeää palautetilanteessa on kirjoittaa ylös kaikki palaute mahdollisimman selkeästi, jotta siihen voi myöhemmin palata. Jos lukija on tehnyt omaan kappaleeseensa muistiinpanot, voi olla hyödyllistä pyytää itselleen myös tämä versio. Sen lisäksi on kuitenkin oleellista kirjoittaa huomiot muistiin myös itse, koska tällöin ne ovat itselle ymmärrettävässä muodossa. Olen huomannut, ettei avainsanojen ylöskirjoittaminen usein riitä, sillä myöhemmin huomioihin palatessa muistaa kyllä, mistä kohdasta tai teemasta on puhuttu, mutta ei välttämättä sitä, mistä näkökulmasta. Parannusehdotukset on syytä kirjoittaa muistiin erityisen tarkasti, sellaisetkin, jotka vaikuttavat omasta mielestä järjettömiltä, sillä koskaan ei voi tietää, mistä uusi oivallus saa alkunsa. Lisäksi palautetilanteessa kirjoittajassa saattaa istua tiukassa muutosvastarinta, joka hellittää vasta, kun tilanteesta on kulunut hetki aikaa.

Tällöin palautteen voi nähdä aivan uudessa valossa, paitsi jos ei muista sitä koska ei ole kirjoittanut sitä ylös.

On tärkeää vaatia tarpeeksi aikaa sisäistääkseen, mitä palautteella tarkoitetaan. Harmillisen usein ihmisillä on tapana esittää ymmärtäneensä kaiken, mitä heille on kerrottu sen pelossa, että heitä pidetään tyhminä. Pitää kysyä niin kauan, kunnes ymmärtää, mitä tarkoitetaan, koska tilaisuutta kysyä uudestaan ei välttämättä tule.

On myös hyvä tiedostaa, että eri ihmiset antavat palautetta eri tavalla. Joku keskittyy yksityiskohtiin ja huomaa epäloogisuudet ja aukot tarinassa. Toinen aistii tunnelman ja lähtee kehittämään sitä eteenpäin inspiroituneena. Kirjoittajan on syytä huomioida lukijoiden erot pyytäessään palautetta. Esimerkiksi jälkimmäinen lukija saattaa olla korvaamaton tilanteessa, jossa kirjoittaja on jäänyt jumiin, koska materiaali on hänelle jo liian tuttua. Tällöin uusi näkökulma saa kirjoittajan itsensäkin näkemään tarinansa eri valossa. Tarkka lukija taas on hyödyksi loppusilausta viilattaessa, kun kaiken on oltava kunnossa eikä aukkoja voi enää paikkailla mielenkiintoisella tunnelmalla.

Oleellista on myös se, kuka palautetta antaa. Lukijoilla on erilaiset panokset ja näkökulmat riippuen heidän asemastaan. Rahoittajan palautetta on tarpeen kuunnella tarkasti ja pyrkiä toteuttamaan vaaditut muutokset, sillä rahoitusta tuskin heruu sellaiselle projektille, jonka kehityksen rahoittaja näkee ontuvana. Ohjaaja tulkitsee käsikirjoitusta kuvina ja ääninä, ja tuottaja lukee tekstiä usein sen mukaan, millä kustannuksilla se on mahdollista toteuttaa ja kuinka se tulee menestymään. Alan ulkopuolisen lukijan panokset eivät välttämättä ole yhtä korkealla kuin projektiin sitoutuneen ammattilaisen. Kenenkään palautetta ei silti tule väheksyä, hyvä idea voi tulla keneltä tahansa.

3.1.2 Hyvä ryhmätyöskentely

Samoin kuin palautetta vastaanottaessa, kirjoittaja saattaa tuntea negatiivisia tunteita, kuten pettymystä myös ryhmätyötilanteessa. Tunteet eivät ole vääriä eikä niitä pidä tukahduttaa, mutta sitä, kuinka niihin itse reagoi, voi tarkastella, ja tarvittaessa muuttaa.

Goleman (1997, 13) tuo esiin kaksi moraalista hyvettä, joiden katsoo olevan erityisesti hyödyksi nykyihmiselle. Ne ovat itsehillintä ja myötätunto, ja ne sopivat erinomaisesti työkaluiksi myös käsikirjoitustiimiin. Tiimikäsikirjoittajan on jatkuvasti osattava asettaa itsensä toisen asemaan, oli kyse sitten roolihahmosta tai tiimin muista jäsenistä. Itsehillintää tarvitaan, jotta tilanne pysyisi asiallisena, toisin sanoen, jotta asiat riitelisivät, eivät ihmiset.

Ryhmätyötilanteissa tulee usein väärinkäsityksiä siksi, että ihmiset ajattelevat ja puhuvat eri tavalla. Väärinkäsitykset ovat omiaan synnyttämään riitoja. Kuten aiemmin mainitsin, jo se, että joku on hiljaa, luo kuvan, ettei hän ole kiinnostunut siitä, mitä puhutaan, toisin sanoen pitää toisen ideaa epäkiinnostavana. Joskus näin onkin, mutta hiljaisuuteen voi olla myös monia muita syitä. Siksi avoimuus on tärkeää. Ennen kuin on varmistunut asiasta, ei kannata olettaa mitään muiden käytöksen perusteella. On tärkeää kysyä, jos ei ymmärrä, ja kyseenalaistaa aiemmin tehtyjä päätöksiä, mutta se kannattaa tehdä ehdotuksen kautta.

Monesti on hyvä miettiä ennen kuin avaa suunsa, vaikka toisen ehdotus tuntuisi kuinka omituiselta. Siitä, että kaikki heti huutavat "ei", ei hyödy kukaan, eikä varsinkaan yhteinen projekti. Tiimikirjoittajalle on hyödyksi olla tietoinen impulsseistaan. Kun tiedostaa äkkinäiset tunnereaktiot, voi yrittää odottaa rauhassa, että tunnekuuhu menee ohi. Tiedostaminen myös tietyllä tavalla ulkoistaa reaktion. Kirjoittaja voi ymmärtää, ettei tunnereaktio välttämättä perustu todelliseen tietoon, ja antaa sen hautua hetken aikaa. Impulsseja voi hillitä asettumalla hetkeksi itseään vastaan, ja perustelemalla itselleen selkeästi, miksi on jotakin mieltä. Tällöin mielipide tulee todennäköisesti esitettyksi myös muille selkeämpänä.

Jos olettaa, että muut ihmiset käyttäytyvät aina sivistyneesti, joutuu pettymään. Siksi onkin hyvä antaa toisten virheille varaa. Mikään ei estä ihmistä olemasta rauhallinen vaikka hänellä olisi täysi oikeus suuttua toisen sanomisista. Välitön vastareaktio vain usein pahentaa ongelmaa.

On hyödyllistä antaa myös ns. turhaa, positiivista palautetta. Suomalainen aliarvioi toistuvasti antamansa negatiivisen palautteen voimakkuuden ja positiivisen palautteen merkityksen. Siksi kannattaa sanoa kehuja ääneen eikä vain miettiä niitä päänsä sisällä.

Tuskin niistä on ainakaan haittaa. Kun toinen kokee saaneensa hyvän idean ja häntä kehdutaan siitä sen sijaan että muut kadehtisivat hiljaisina, työilmapiiri paranee.

Ei ole syytä huoleen, vaikka huomaisikin negatiivisten tunteiden nousevan pintaan ajoittain. Ne ovat luonnollisia ja kertovat usein myös siitä, että käsitellään tärkeitä asioita. Mutta negatiivisista tunteista on jopa päivittäistä hyötyä, jota emme vain huomaa. Ismo Alanko laulaa kappaleessaan *Häpeä ja kateus* näin: "Häpeä ja kateus, niistä saa voimaa." En tiedä, mihin hän sillä viittasi, mutta minusta hän on oikeassa. Kateus ei ole erityisen jalo tunne, mutta jos emme koskaan kadehtisi ketään, pitäisimme itseämme luultavasti valmiina, emmekä kokisi tarvetta kehittyä. Häpeän tunne, sekin epämiellyttävä, jalostaa meistä esiin olennaisen. Ilman häpeää jaarittelisimme kaikesta, mitä päämme sisällä tapahtuu emmekä oppisi ymmärtämään, mikä on olennaista, ja mikä ei. Häpeä kouluttaa myös kohtelemaan muita oikein, koska huono käytös hävettää usein jälkikäteen.

3.2 Ratkaisuja yksinkirjoittamisen ongelmiin

Are Nikkinen ja Janne Rosenvall (Vacklin, Rosenvall & Nikkinen 2007, 172) toteavat: "Jaksaakseen puurtaa, on oltava työkaluja ja ymmärrys kirjoittamisprosessin eri vaiheista." Tämä lause sisältää kaikki avaimet hyvään käsikirjoittamiseen yleisellä tasolla. Yritän seuraavissa luvuissa pilkkoa työkaluja ja prosessin ymmärrystä pienempiin, konkreettisempiin osiin.

3.2.1 Hyväksyminen

Rowena Murray (2002) on tutkinut tohtorin väitöskirjan kirjoittamiseen liittyviä ongelmia, jotka pätevät suurelta osin myös käsikirjoittajan työhön. Hän kehottaa kirjoittajaa miettimään uudelleen kirjoittamisen paikkaa elämässään. On väistämätöntä, että kirjoittaminen vaikuttaa mielialoihimme, tunteisiimme ja ajatuksiimme, ja se pitää hyväksyä.

“It helps to have a forum where we can be as honest as we like about how bad writing feels and about how bad we feel about our writing: 'Writing is torture and, practically speaking, impossible.'” (Bènabou 1996, Murrayn 2002 mukaan.)

Kirjoittajan on hyödyllistä heti kättelyssä myöntää, että kirjoittaminen on suurelta osin kurjaa eikä muutu siitä miksikään. Tiedostettuaan tämän hän voi käydä kauppaa itsensä kanssa. Voi päättää kirjoittaa ensin esimerkiksi kolme tuntia, ja sen jälkeen voi palkita itsensä jollakin mieluisalla, kuten ostoksella tai hyvällä ruoalla. Voi myös päättää, että kirjoittaa puoli tuntia, ja usein tulee kirjoitettua pidempään, koska kirjoittaminen on kuitenkin yleensä siedettävämpää kuin ajatus siitä.

Kirjoittajan on syytä myöntää myös, että toisinaan hän ei pysty kirjoittamaan kuin huonoa tekstiä. Tämä ei ole vaarallista, sen sijaan se on väistämätöntä. Huonon tekstin kirjoittaminen on kuitenkin parempi vaihtoehto kuin että ei kirjoita ollenkaan. Ainoa tapa varmistaa, että ei pääse kirjoittamisessaan eteenpäin on olla kirjoittamatta.

Monet kirjoittajat, kuten Julia Cameron ja Natalie Goldberg korostavat, että on äärimmäisen tärkeää antaa itselleen lupa kirjoittaa huonoa tekstiä. Se on ainoa tie sulavaan kirjoittamiseen. On tarpeetonta määritellä, kirjoittaako kulloinkin huonoa vai hyvää tekstiä. Tärkeintä on kirjoittaa. Kriittinen silmä kannattaa tuoda työhön mukaan vasta myöhemmin, uudelleenkirjoittamisvaiheessa. Goldberg (1990, 209) peräänkuuluttaa kirjoittajan lempeyttä itseään kohtaan epäonnistumisen uhan alla. Rankka itsekritiikki on kirjoittajalle haitallisempaa kuin ajoittainen huono kirjoittaminen.

Luvussa 2.1.1 kerroin Julia Cameronin luomasta käsitteestä muuri. Cameronin (1998, 101–103) neuvo muurin ohi pääsemiseen on yksinkertainen ja liittyy itsensä hyväksymiseen: sen sijaan, että kirjoittaja yrittää kiivetä muurin yli itseään ylistämällä, hänen täytyy kaivautua sen ali hyväksymällä, että teoksesta voi tulla huono. Kirjoittajan on sitouduttava kirjoittamaan teos loppuun, vaikka hänestä tuntuisi, että siitä tulee huono.

Alisuoriutuminen voi olla myös eteenpäin vievä voima. Kun on kokonainen päivä aikaa kirjoittaa, eikä saa mitään aikaiseksi, päivä ei yleensä ole erityisen nautinnollinen,

vaan syyllisyyden sävyttämä. Seuraavana päivänä saamattomuus saattaa olla tiessään ja tilalla uusi puhti. Alisuoriutumisen jälkeen kirjoittajalla on mahdollisuus todistaa itselleen, että on oikeasti työssään hyvä ja että saamattomuus oli ohimenevää.

Usein kirjoittaja vertaa itseään muihin kirjoittajiin. Oli hänen työnsä kuinka hyvää tahansa, yleensä löytyy aina joku, joka on nopeampi, hauskempi, koskettavampi ja syvällisempi. Siksi onkin turhaa verrata itseään muihin. Murray (2002) toteaa: "Väitöskirja ei ole pikajuoksua, se on maraton." Joku on maalissa aina ensimmäisenä, mutta sillä ei ole merkitystä. Tärkeintä on, että itse jaksaa juosta maaliin asti.

3.2.2 Ongelmanratkaisu

Totesin käsikirjoittajan työn olevan suurelta osin ongelmanratkaisua, ja että jatkuva ongelmaratkaisu voi käydä raskaaksi. On selvää, ettei ongelmanratkaisulta voi käsikirjoittajan työssä mitenkään välttyä, mutta kenties sitä voi yrittää helpottaa erilaisilla työkaluilla.

Erilaiset rutiinit voivat tehdä ongelmanratkaisusta sujuvampaa. Itse aloitan projektin yleensä katsomalla referenssielokuvia ja –sarjoja, jotka syystä tai toisesta itse liitän projektiin. Syy voi olla esimerkiksi elokuvan tunnelma, joka mielestäni sopisi omaan käsikirjoitukseen tai rakenteen tutkiminen. Referenssiteosten katsominen virittää kirjoittajan oikealle taajuudelle. Lisäksi onnistunutta elokuvaa tai sarjaa katsoessaan näkee toimivia ratkaisuja joita pitää esimerkkeinä ja jotka jäävät mieleen inspiroivina, jolloin oma ongelmanratkaisu saattaa helpottua. Ei pidä myöskään aliarvioida katselunautinnon hyötyä. Kun jokainen projekti alkaa inspiroivalla kulttuurielämyksellä, aloittaminen on helpompaa. Inspiroivaan materiaaliin kannattaa toki tutustua muulloinkin kuin projektin alussa, usein uusia teoksia tulee mieleen pitkin matkaa, ja ne toimivat mukavina hengähdystaukoina, kun projekti ei tunnu etenevän.

Käsikirjoittajan on tutustuttava hahmoihinsa jossain projektin vaiheessa. Hyödyllisintä tämä olisi tehdä heti alussa, jotta välttyään henkilöhahmojen epäloogisuuksilta ja juonen ajautumiselta pääosaan henkilöhahmojen kustannuksella. Voi kuitenkin olla vaikeaa päättää, millainen henkilöhahmon pitäisi olla, kun koko tarina on vielä epäselvä. Tässä tilanteessa apua voi saada kysymyspaketin teosta. Kysymyspaketti on

kaikessa yksinkertaisuudessaan lista kysymyksiä, jotka esitetään henkilöahmosta. Vastaukset kirjataan ylös ja niitä voi muuttaa tarvittaessa. Kysymykset voi keksiä itse. Niihin kannattaa sisällyttää niin arkisia, esimerkiksi ammattia koskevia kuin syvällisempiäkin, vaikkapa omakuvaan tai pelkoihin liittyviä kysymyksiä. Kysymykset kannattaa järjestää helpoista vaikeimpiin.

Kysymyspaketti on hämmästyttävä ongelmanratkaisun keino, sillä se johtaa yleensä aina oleellisiin havaintoihin ja tekee hahmosta heti selkeämmän. Kysymyspaketti on erittäin nopea keino keksiä ratkaisuja epäselviinkin ongelmiin. Kysymyksiin vastattaessa pienistä faktoista muodostuu yleensä looginen kokonaiskuva. Sen sijaan, että miettisi valtavaa kysymystä siitä, millainen kukin hahmo on, kirjoittaja pilkkoo kysymyksen pieniin osiin, ja ratkaisee sen osa kerrallaan.

Kun olimme teososaa luodessamme epävarmoja siitä, millaisen sarjan halusimme kirjoittaa, opettajamme kehotti meitä kokeilemaan yhdenlaista formaattia huolimatta siitä, uskoimmeko sen olevan juuri oikea vai emme. Tällöin voisimme vähintään todeta: "Kokeiltiin, ei toiminut." Tämä on mielestäni erittäin hyödyllinen työkalu eteenpäin pääsemiseksi. Se helpottaa pelkoa siitä, että valitsee väärän ratkaisun, koska takaisin voi aina palata, ja jos niin joutuu tekemään, ymmärrys projektin luonteesta on silti yleensä aina kasvanut.

Kun projekti on kesken, siinä on lähes aina lukematon määrä kohtia, jotka ovat ratkaisematta. Jos yhteen kohtaan jää jumiin, sitä ei kannata yrittää ratkaista ikuisesti, sillä yhtä hyvin voi siirtyä toiseen kohtaan. Sitä paitsi, ratkaisu saattaa löytyä hyvin usein sieltä, missä sen ei kaiken logiikan mukaan pitäisi piillä. Vaikka käsikirjoitus olisikin puutteellinen monesta kohdasta, on viisasta korjata vain yksi asia kerrallaan, sillä muutokset voivat vaikuttaa odottamattomalla tavalla teoksen eri kohtiin.

3.2.3 Kirjoittajan blokki

Monet mainitsemistani keinoista toimivat kirjoittajan blokkia vastaan, mutta listaan vielä muutaman, joilla voi mielestäni sekä ehkäistä blokkia että päästä siitä eroon, jos on jo ajautunut siihen.

Kirjoituspaikka on olennainen osa kirjoittajan arkea. Se voi joko helpottaa kirjoittamista, tai vaikeuttaa sitä. Joskus ainoa mahdollinen, ja samalla ongelmallinen kirjoituspaikka on koti. Kotona kaikki on lähellä, niin kirjoittamisessa tarvittavat mahdolliset lähteet ja taustatiedot, lounas ja vessa kuin viheliäiset houkutukset televisio, Google, varpaankynsien viilaaminen ja pölyjen pyyhkiminen. Vielä pahempaa on, jos samassa asunnossa asuu muitakin kuin kirjoittaja itse.

Paikanvaihdos on monelle kirjoittajalle ainoa tapa saada jotain tehtyä. Moni kirjoittaa kirjastossa, toiset kahvilassa. Joillakin on oma työhuone. Julia Cameron (1998, 28) kertoo lakimies Scott Turow'sta, joka kirjoitti ensimmäisen romaaninsa junassa, työmatkoillaan. Tämä on mielestäni kokeilemisen arvoinen kirjoitustapa. Siinä yhdistyvät selkeä rutiini, paikanvaihdos ja ajan hyötykäyttö. Kuvittelen usein tarvitsevani kokonaisen tyhjän päivän voidakseni kirjoittaa. Kun sellainen päivä tulee, tuhlaan kyllä koko päivän, mutta vain pieni osa siitä kuluu todelliseen kirjoittamiseen ja loput sen välttelyyn. Jos kirjoittaisin junassa, käyttäisin ajan todennäköisesti paljon tehokkaammin juuri kirjoittamiseen, sillä ainoa vaihtoehto olisi paikallaan istuminen. Vaikka kirjoittaminen olisi kuinka hankalaa, on se kuitenkin useimmiten viihtyisämpää kuin pelkkä istuminen. Tämä pätee toki myös kahvilassa tai kirjastossa kirjoittamiseen.

Kaikki eivät tarvitse kirjoittamiseen suurta paikanvaihdosta. Cameronilla (1998, 267–268) on kotonaan useita eri kirjoituspaikkoja, joita hän hyödyntää eri tarkoituksiin. Rajaavana tekijänä voi toimia myös aika. Tiettyyn aikaan pöydän ääressä kirjoitetaan, ja toiseen aikaan siinä syödään. Jotkut pukeutuvat kirjoittaakseen kuin olisivat menossa töihin toimistoon, toiset vetävät päälleen mukavat kotivaatteet.

Jos ajautuu blokkiin, voi olla hyvä idea pitää tauko. Ajankulu tuo yleensä helpotusta pahimpaan lamaantumiseen. Jos se on mahdollista, voi antaa itselleen luvan jopa kuukauden kirjoitustaukoon, mutta viikkokin tuo usein uutta perspektiiviä. Jos tällaiseen ylellisyyteen ei ole varaa, kannattaa pyytää kommentteja ulkopuoliselta lukijalta, mieluiten sellaiselta, joka ei tiedä tekstistä mitään. Tekstistä keskusteleminen tällaisen lukijan kanssa saattaa avata samoja lukkoja kuin tauon pitäminen.

Vapaakirjoittaminen on mainittu monessa lähteessä yhtenä tehokkaimmista tavoista kiertää blokki. Palaan tähän kolmannessa alaluvussa.

3.2.4 Yleisiä, kirjoitusongelmia ennaltaehkäiseviä keinoja

Suurin osa työtavoista, joiden avulla kirjoitusongelmia voi vastustaa, tapahtuu jo ennen kuin mitään ongelmia on syntynyt. Lista on vielä muutamia hyviä, yksittäisiä keinoja ehkäistä kirjoitusvaikeuksia.

Omassa tyyliä pitäytyminen edistää kirjoitusnautintoa. Monella kirjoittajalla on ominainen tyyli, jota noudattaessaan he kokevat onnistuvansa parhaiten. Tästä tyylistä kannattaa pitää kiinni, silloin kun se on projektin parasta ajatellen mahdollista.

Amerikkalainen käsikirjoittaja Charlie Kaufman otti tehtäväkseen adaptoida Susan Orleanin romaanin *The Orchid Thief* elokuvakäsikirjoitukseksi. Kirjoitusprosessin aikana hän ajautui ylitsepääsemättömiin vaikeuksiin: romaani ei taipunut käsikirjoitukseksi, sillä siinä ei ollut tarpeeksi toimintaa. Kaufman oli varsin tietoinen romaanin luonteesta, mutta uskoi pystyvänsä siirtämään sen lumouksen käsikirjoitukseen. Kirjoitettuaan kasapäin epäonnistuneita versioita, Kaufman sai idean kirjoittaa käsikirjoituksen omasta käsikirjoitusprosessistaan. Lopullinen elokuva *Adaptation*. (2002) on hyvin kaukana kirjasta, ja on kyseenalaista, voiko sitä enää kutsua adaptaatioksi, mutta se on onnistunut elokuva. Kaufman pysyi tyyliin uskollisena. Hän ei luovuttanut, kun ei kyennytkään siihen, mitä oli suunnitellut tekevänsä, vaan sai aikaan toimivan elokuvakäsikirjoituksen. Saavutus on merkittävä mielestäni erityisesti siksi, että Kaufman käytti omaa luomisen tuskaansa välineenä eteenpäin pääsemiseen.

Käsikirjoittajan perustyökaluja ovat synopsis, treatment, kohtausluettelo ja käsikirjoitusversiot. Nämä työvaiheet on kehitelty sopimaan käsikirjoitustyön eri vaiheisiin. Aluksi on syytä hahmottaa tarinaa itselleen kirjoittamalla lyhyitä synopsisia ja muutaman lauseen kuvailuja juonesta. Kun tarina ja hahmot alkavat olla selvillä, on aika siirtyä treatment-vaiheeseen, jossa juoni rakennetaan kirjoittamalla se proosatekstiksi. Kohtausluettelovaiheessa kaikki tunteidenkuvailu väistyy konkretian tieltä ja kirjoitus muokataan kohtauksiksi. Kohtausluettelon jälkeen seuraa käsikirjoituksen aukikirjoittaminen. Kussakin työvaiheessa kannattaa kirjoittaa niin monta uutta versiota kuin on tarve. Mistä tahansa vaiheesta voi poiketa vielä aiemmin

mainittuihin metodeihin, jos on tarve esimerkiksi muuttaa käsikirjoituksen rakennetta, mikä on helpompaa, kun teksti on tiiviimmässä muodossa. Jos jokin vaihe jää välistä, kirjoitustyö saattaa hankaloitua.

Kun kirjoitin ensimmäistä 60-minuuttista käsikirjoitustani, kaikki vaiheet ensimmäiseen käsikirjoitusversioon asti kulkivat uskomattoman sujuvasti. Vaikeudet isivät, kun ensimmäistä aukikirjoitettua versiota piti alkaa muokata. Totesin, että osa henkilöahmoista oli kirjoitettu liian ohuiksi ja tarina eteni liian yksinkertaisesti kohti loppuaan. Orastavan ihmissuhteen etenemistä oli monimutkaistettava, jotta se muistuttaisi oikeaa elämää eikä kaikki kävisi liian helposti. Tämän tehdäkseen minun oli tutustuttava uudelleen useampaan henkilöahmoon ja purettava käsikirjoitus osiin. Palasin kohtausluettelovaiheeseen, leikkelin ja liimailin käsikirjoitusta, ja lisäsin ja poistin kohtauksia. Prosessi oli sekava. Pidin kirjoitustyössä pitkiä taukoja ja niiden antaman perspektiivin avulla sain viimein lisättyä tarinaan oleelliset asiat ja poistettua turhat.

En tiedä, siirryinkö liian aikaisin kohtausluettelovaiheesta aukikirjoittamiseen. Ensimmäistä versiota aukikirjoittaessani mikään ei viitannut tähän. Varmaa on, että henkilöahmoihin tutustumiseen olisi pitänyt käyttää enemmän aikaa ja työkaluja kuin silloin osasin. Oleellista korjaustyössä oli helpommin työstettäviin kohtausluetteloihin palaaminen.

Kirjoittajan on hyvä tiedostaa työnsä vaiheiden erot. Kun ymmärtää, mikä kohtaus tulee olemaan haastava, ja mikä tuntuu helpommalta kirjoittaa, voi ryhmitellä työntekoaan. Ei välttämättä kannata lopettaa juuri ennen vaikeaa kohtausta, vaan tehdä vielä puoli tuntia töitä, jolloin on helpompaa aloittaa kirjoittaminen seuraavan kerran. Joan Bolker kehottaa päättämään jokaisen kirjoitussession määrittelemällä, mitä aikoo seuraavalla kerralla kirjoittaa. (Bolker 1998, Murrayn 2002 mukaan.)

Rutiininomaiset tauot voivat helpottaa kirjoitustyötä. Joku vie koiraa ulos säännöllisin väliajoin, toinen käy uimassa tai tekee palapeliä kesken päivän. Voi olla hyvä ajatus tehdä hetki jotakin, joka vie ajatukset kokonaan pois kirjoitustyöstä. Myös musiikin kuuntelu auttaa monia rentoutumaan.

Lisäksi hyödyllisiä keinoja ovat rutiini, deadlinet ja suunnitelmat. Mitä useammin kirjoittaa, sen parempi. Rutiini kannattaa muodostaa itselleen sopivaan aikaan. Toinen kirjoittaa aamuisin, toinen öisin. Voi myös kokeilla kirjoittaa aikaan, johon ei yleensä kirjoita, se voi olla virkistävää.

Käsikirjoittajan työssä deadlinet ovat välttämätön paha, mutta kun niitä ei ole, saattaa aikataulu löystyä pahemman kerran. Siksi myös omissa projekteissaan kannattaa asettaa itselleen deadlineja. Usein huomaa, että vaikka aikarajasta päättäessään ei vielä tiedäkään, kuinka projekti etenee, deadline saapuessa työ ei ole kaukana asetetusta tavoitteesta.

Suunnitelmaksi kutsun listaa deadlineista. On hyödyllistä pyrkiä määrittämään etukäteen, milloin minkäkin osa-alueen tulisi olla valmis. Ei haittaa, vaikka aikataulu muuttuisi matkan varrella, tärkeintä on, että sen tekee ja sitä päivittää. Tällöin on myös itse paremmin selvillä siitä, miksi juuri tässä projektissa tietty vaihe vaati enemmän keskittymistä ja toinen sujui ajateltua nopeammin. Tämä on hyödyllistä tietoa seuraavia projekteja silmälläpitäen.

Teososaa varten teimme Kiira Sirolan kanssa seuraavan suunnitelman:

Aikataulu

1.1.-31.1.2010

Referenssien katselua. Henkilöhahmojen kehittämistä. Sketsien muoto ja tyyli selviää tässä vaiheessa. Tarkoitus olisi lyödä formaatti- ja tyyliasiat lukkoon.

1.2.-28.2.2010

Kehitetään sketsiaihiot synopsiksesta outline-muotoon asti. Sovitetaan kehitetyt sketsit jaksoihin sopiviksi pituudeltaan ja määrältään.

1.3.-31.3.2010

Sketsien hiomista ja sovittamista yhteen sekä aukikirjoittaminen yhdestä valitusta jaksosta. Aukirjoitetun jakson deadline 31.3.

1.4.-31.5.2010

Opinnäytteen teoriaosaan keskittyminen. Mahdollinen ja toivottu demo kuvataan viimeistään 31.5.

Jäimme yllä olevasta aikataulusta melko paljon. Syitä tähän on monia. Emme olleet koskaan kirjoittaneet tämänkaltaista sarjakonseptia ja aliarvioimme siihen kuluvaan ajan. Erityisesti henkilöhahmojen luomiseen ja sketsien juonilinjojen kehittelyyn kului enemmän aikaa kuin olimme alun perin suunnitelleet. Päädyimme luomaan sarjaa varten oman maailman, jonka kehittelyyn kului aikaa, jota ei ollut aikataulutettu etukäteen. Lisäksi sairastelu ja muut projektit veivät aikaa suunnittelutyöltä.

Erityisesti helmikuun aikataulu oli liian tiukka, sillä tehtävänäme oli luoda kahdeksan pidempää juonilinjaa lyhyempien sketsikokonaisuuksien lisäksi. Tämän voi rinnastaa esimerkiksi kahdeksan lyhytelokuvan käsikirjoittamiseen muun kehittelytyön ohella. Maaliskuun lopussa kokosimme kehittämämme materiaalin konseptipaketiksi. Se sisältää kuvaukset kahdeksasta juonilinjasta ja pienemmistä sketsikokonaisuuksista sekä yleisen katsauksen sarjan tyyliin ja lyhyet esittelyt oleellisista henkilöhahmoista. Emme ehtineet kehittää aivan kaikkia juonilinjoja valmiiksi, lisäksi aukikirjoittaminen lykättiin myöhemmäksi. Demoa ei kuvattu, ja mielestäni se on aiheellista vasta, kun sketsit ovat siinä vaiheessa, että niitä voi kirjoittaa auki.

Vastaisuudessa sisällyttäisin aikatauluun ns. tyhjää aikaa, jota käytetään projektissa esiin nousevien kysymysten työstämiseen. Siitä huolimatta, että näitä kysymyksiä ei voi etukäteen arvata, on hyvin todennäköistä, että niitä tulee projektin edetessä, ja niihin on pakko vastata, jotta pystytään jatkamaan.

Eräs hyvä blokkia ehkäisevä keino on myös pitää silmät ja korvat auki vapaa-ajalla. Tätä voi tehdä sekä passiivisesti että aktiivisesti. Tänäpäin voit nähdä jotakin mielenkiintoista, mihin perustuu käsikirjoitus, jonka kirjoitat 20 vuoden kuluttua. Se kannattaa kirjoittaa ylös. Tämä on passiivista havainnointia. Aktiivista havainnointia on tietyn ratkaisemattoman kysymyksen pitäminen mielessä, vaikkapa maailman katsominen tietyn henkilöhahmon näkökulmasta. Miten tämä henkilö reagoisi, jos hänelle tapahtuisi, kuten minulle äsken? Minkälainen henkilö saisi hänet raivon valtaan?

Lohdullista on, että vaikeuksien kautta jokaisesta projektista oppii jotakin hyödyllistä, eikä seuraavassa työssä ehkä tarvitse painia enää saman ongelman kanssa. Jokaisen

käsikirjoituksen myötä kirjoittajalla on enemmän kokemusta, ja sopii toivoa, että paras on aina edesspäin.

3.3 Projektipäiväkirja kirjoitustyökaluna

Julia Cameron (1998, 115–117) kuvailee aamusivuja ”syvällisimmäksi kirjoittajan työkaluksi”. Aamusivut ovat kolme sivua, jotka kirjoitetaan käsin joka aamu. Cameron ei puutu aamusivujen sisältöön. Niihin saa kirjoittaa mitä vain. Aamusivujen perimmäinen tarkoitus on hiljentää ns. sensori, ääni päämme sisällä, joka tuputtaa negatiivisia ajatuksia ja vaikeuttaa kirjoittamista. Kun kirjoitamme rutiininomaisesti joka aamu, sensori hiljenee. Aamusivut on kirjoitettava aamuisin. Jos kirjoittaisi illalla, tulisi kirjoittaneeksi vain siitä, mitä on jo tapahtunut, eikä voisi muuttaa mitään. Cameronin mukaan tarvitaan yleensä kolme kuukautta siihen, että aamusivujen kirjoittaminen alkaa vaikuttaa elämään.

Natalie Goldberg (1990, 15–18) puhuu treenikirjoittamisesta, Rowena Murray (2002) vapaakirjoittamisesta. Kaikilla näillä kirjoitusharjoituksilla on sama päämäärä: hiljentää epäilykset ja pelot ja vain kirjoittaa. Kun kirjoittamisesta tulee yhtä luonnollista kuin hengittämisestä, kirjoitusongelmat poistuvat.

En ole vielä ehtinyt kokeilla näitä kirjoitusharjoituksia, mutta niiden herättämien ajatusten pohjalta olen luonut oman kirjoitustyökaluni, projektipäiväkirjan. Projektipäiväkirjan on tarkoitus olla käsikirjoituksen yksityinen sivuprojekti, joka helpottaa kirjoittamista. Onhan jo tullut selville, että toimivin lääke kirjoittamisvaikeuksiin on kirjoittaa lisää.

Olen jo jonkin aikaa merkinnyt projektikohtaisesti ylös kirjoittamiseen ja siihen liittyvään oheistoimintaan, kuten taustatyöhön, kuluvat tunnit. Kirjoitan tuntien lisäksi aina lyhyesti, mihin ne on milloinkin käytetty. Tuntien listaaminen selkeyttää projektia itselleni: voin milloin tahansa katsoa, mitä kaikkea olen joutunut tekemään ja kauanko siihen on mennyt aikaa. Lisäksi, jos saan käsikirjoituksen myytyä, voin listattujen tuntien avulla laskea, mikä tuntipalkkani on ollut.

Käsikirjoituksen tueksi olen kirjoittanut jos jonkinlaisia sivutiedostoja, joissa olen pohtinut ongelmia sanallisesti. Projektipäiväkirjan tarkoitus on koota yhteen kansioon kaikki käsikirjoituksen oheismateriaali, ja sitä voi jälkeinpäin lukea raporttina kirjoitustyöstä.

Mistä kaikesta projektipäiväkirja siis koostuu? Jokainen projektipäiväkirja on erilainen ja sen on tärkeää antaa muodostua projektin ehdoilla, mutta siinä voi olla esimerkiksi seuraavia kohtia:

Nimiehdotukset. Usein käsikirjoituksen nimi elää prosessin myötä. Työnimenä käytetään monesti päähenkilön nimeä. Oikeanlaisen nimen keksiminen on usein erityisen haastavaa, ja siksi pitkin projektia on tärkeää kirjoittaa muistiin kaikki nimi-ideat.

Premissit. Jokaisella elokuvalla on premissi, pääväittäjä, joka kertoo yhdellä lauseella sen, mistä elokuvassa on kysymys. Premissi saattaa muuttua matkan varrella, kun tarina selkeytyy kirjoittajalleen, mutta on tärkeää määritellä itselleen, mikä se kullakin hetkellä on, jotta kirjoittamisen maali on tarkka.

Synopsikset, treatmentit, kohtausluettelot, käsikirjoitusversiot.

Henkilögalleria. Jokaiseen henkilöhahmoon kannattaa tutustua kirjallisesti vastaamalla kysymyksiin, keräämällä kuvia ja kirjoittamalla esseitä.

Pelot. Cameron (1998, 120) pitää kirjoittamiseen liittyvien pelkojen ylöskirjoittamista hyvänä keinona päästä niistä yli. Kun listaa pelot muistiin, ei tarvitse ajatella niitä aktiivisesti. Ylöskirjoittaminen myös tuo usein perspektiiviä. Pelokas ajatus "Entä jos olen huono?" vaihtuu fatalistisempaan ajatukseen "Voi olla, että olen huono, mutta voin myös olla hyvä." Ei haittaa, vaikka pelkoja ja huolenaiheita liioittelisi. Kun keksii uusia pelkoja, ne voi lisätä listaan. Tulee vaihe, jolloin uusia pelkoja ei enää tule mieleen, kaikki on jo listattu. Pelkojen rajallisuuden huomaaminen voi olla huojentavaa.

Kirjoittamiskokemukset. Projektipäiväkirjaan voi kirjoittaa ylös tunnelmiaan siitä, kuinka kirjoittaminen sujuu. Jos blokki iskee, siitä voi kirjoittaa, ja usein se aukeaa.

Ideat ja huomiot. Uusia ideoita tulee pitkin prosessin, ja ne on hyvä kirjoittaa ylös yhteen paikkaan. Huomioihin voi kirjoittaa kaikenlaisia havaintoja käsikirjoituksesta ja projektin etenemisestä. On hyvä kirjoittaa ylös positiivisia huomioita omasta työskentelystä. Niitä voi lukea, jos ajautuu epävarmuuksiin.

Palaute. Lukijoilta saamansa palautteet voi kerätä oman otsikkonsa alle. Palautteiden kirjallinen pohtiminen saattaa avata niitä.

Referenssiteokset ja huomiot niistä. Huomioihin voi palata, kun punainen lanka on hukassa. Listaann kannattaa kirjoittaa myös ne teokset, joihin ei ole vielä ehtinyt tutustua.

Tehtävälista. Tehtävälistalle kirjoitetaan kaikki, mikä on vielä tekemättä. Tehtävälistaa tuskin kannattaa alkaa rakentaa heti ensi alkuun, kun kaikki on vielä tekemättä, mutta projektin edetessä on hyvä pitää muistilistaa asioista, jotka täytyy vielä ratkaista. Lista auttaa tiedostamaan käsikirjoituksen puutteet, mutta niitä kaikkia ei tarvitse alkaa korjata välittömästi, riittää, että ne kirjoittaa ylös ja palaa niihin myöhemmin.

Tuntalista. Kun tuntilistaan lisää kuvaukset siitä, mihin aika on käytetty, saa hyvän ohjenuoran siitä, kauanko vaikkapa henkilöhahmojen luomiseen menee aikaa. Jos tuntilistan rakentaa tuntien mukaan, esimerkiksi kymmenen tunnin osiin, voi verrata eri projektien ajankäyttöä keskenään. Listasta näkee, milloin on siirtynyt uuteen vaiheeseen ja milloin joutunut palaamaan takaisin.

Päiväkirjasta ei kannata poistaa mitään. Kun asiat muuttuvat, vanhentuneita faktoja voi laittaa esimerkiksi sulkeisiin, mutta ne kannattaa säästää, sillä niistä voi olla vielä myöhemmin hyötyä.

En ole valitettavasti päässyt vielä kokeilemaan projektipäiväkirjaa käytännössä, mutta aion tehdä sen alkaen seuraavasta projektista. Rohkenen epäillä, ettei projektipäiväkirjan pitämisestä ainakaan ole haittaa. Päiväkirjaan kirjoittaminen ei

vaadi kohtuuttomasti aikaa, itse asiassa se saattaa jopa säästää aikaa, kun kaikki on kirjoitettu ylös samaan paikkaan eikä tarvitse arvailla, minkä hyvän idean sai ja unohti edellisellä viikolla.

4 YHTEENVETO

”Me tehdään poliisityötä. Siihen ei kuulu tunteita. Sen enempää myönteisiä kuin kielteisiäkään.” Näin toteaa Mailis Santala *Kylmäverisesti sinun* -sarjassa (2000). Se on melko mustavalkoinen mielipide, mutta sisältää myös yhden totuuden poliisityön luonteesta. Käsikirjoittajan työstä ei voi sanoa samaa.

Tunteiden kanssa eläminen on käsikirjoittajan arkea. Ilman tunteita kirjoittaminen olisi mahdottomuus, sillä jokaiseen käsikirjoitukseen luodaan kokonainen maailma, ja se tehdään tunteiden kautta. Hyvä kirjoittaja havainnoi omia ja toisten tunteita ja käyttäytymistä ja osaa luoda niiden avulla samaistuttavia henkilöitä. Kirjoittajan on tiedettävä, mistä ihmiset välittävät ja mikä heitä satuttaa. Hänellä on oltava ehtymätön tietopankki kaikesta inhimillisestä. Tärkein avain tähän tietoon ovat kirjoittajan omat tunteet, sillä niihin pääsee käsiksi aina. Siksi on tärkeää tunkea tunteita kaikissa tilanteissa. Tunteminen kasvattaa ihmistuntemusta, ja alati kasvava ihmistuntemus on välttämätöntä käsikirjoitustyössä.

Tunteet, negatiivisetkin, sen lisäksi että estävät kirjoittamasta, ovat siis ehdoton edellytys kirjoittamiselle. Tämän paradoksin kanssa kirjoittajan on voitava elää luodakseen uutta. Koska kirjoittaja kirjoittaa tunteiden kautta, on väistämätöntä, että hän tuntee tunteita myös kirjoittamista kohtaan. Ei auta kuin ajatella, että mitä enemmän tunteita kirjoittaessa nousee pintaan, sen parempi, vaikka aina ei siltä tuntuisikaan.

En vielä tiedä, onko löytämistäni apukeinoista hyötyä, sillä en ole ehtinyt ottaa niitä käyttöön. Empiirinen kokemus on käsikirjoitustyössä oleellista. Olen kirjoittanut tämän opinnäytetyöni olosuhteiden pakosta lähinnä kotoa käsin, ja tämä kirjoitustyö on inspiroinut mm. ajatuksen siitä, että kotona kirjoittaminen vie huomattavasti enemmän sekä työ- että vapaa-aikaa kuin jossakin muualla kirjoittaminen. Tästä

viisastuneena seuraava ohje, jonka itselleni annan, on kannettavan tietokoneen hankkiminen. Se saattaa maksaa itsensä takaisin säästyneissä työtunneissa.

Tämän opinnäytetyön kirjoittaminen on kasvattanut tietoisuuttani siitä, kuinka eri tavoin ongelmiin voi suhtautua, ja kuinka paljon suhtautuminen vaikuttaa kirjoitustyöhön. Claes Andersson (2002, 37) kirjoittaa: "Nuorena pidin huoneeni korkkitaulussa lappua jossa luki: "Kypsän ihmisen kriteereihin kuuluu, että hän pystyy elämään ratkaisemattomien ongelmiansa kanssa vaatimatta välitöntä ratkaisua niihin"." Tästä kirjoittamisesta on pohjimmiltaan kysymys. Työkaluja kannattaa hyödyntää niin paljon kuin voi, mutta aina ne eivät auta, ja silloin on vain oltava kypsä ihminen.

LÄHTEET

Adaptation. 2002. Charlie Kaufman. Spike Jonze. USA: Columbia Pictures / Edward Saxon, Vincent Landay, Jonathan Demme. 114 min.

Alanko, Ismo 1996. Häpeä ja kateus. Äänite. Seal on Velvet.

Andersson, Claes 2002. Luova mieli: kirjoittamisen vimma ja vastus. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Cameron, Julia 1998. The Right to Write – An Invitation and Initiation into the Writing Life. Karlshamm: Lennart Sane Agency Ab.

Dr. Phil. 2010. Nelonen.

Goldberg, Natalie 1990. Wild Mind. Living the Writer's Life. Karlshamm: Lennart Sane Agency Ab.

Goleman, Daniel 1997. Emotional Intelligence. Helsinki: Otava.

Hyytiä, Riina 2004. Ennen kuin kamera käy – Ideasta kuvauksiin, tekijät kertovat. Väitöskirja. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Kylmäverisesti sinun. 2000. Veli-Pekka Hänninen. Minna Virtanen. Suomi: PetFilms / Peter Lindholm.

Murray, Rowena 2002. What to do when the words elude you. [Verkkodokumentti] guardian.co.uk. Saatavuus <<http://www.guardian.co.uk/education/2002/oct/16/highereducation.books>> (luettu 11.5.2010).

Vacklin, Anders; Rosenvall, Janne & Nikkinen, Are 2007. Elokuvan runousoppia: käsikirjoittamisen syventävät tiedot. Helsinki: Like.

16.4.2010. Writer's block. [Verkkodokumentti]. Wikipedia.

Saatavuus <http://en.wikipedia.org/wiki/Writer%27s_block> (luettu 3.5.2010).